

Оксана Боднар,
завідувач кафедри методики викладання
навчальних предметів та освітнього
менеджменту, доктор пед. наук

Траєкторія організації контрольної-оцінювальної діяльності

Дії породжують не думку, а готовність до відповідальності.

Дитрих Бонхеффер

Кожна діяльність має свій початок, тобто певний пролог, прелюдію. Підготовчий етап в контрольній-оцінювальній діяльності – це створення певного трампліну, від якого можна відштовхнутись в подальшому русі. Як може учитель, відкривши двері класу, реагувати на непередбачувану присутність на уроці директора школи? Зрозуміло, такий контроль не мав підготовчого періоду. Результат такого контролю з першої хвилини програваний: вчитель не знає мети контролю, а директор ще її не придумав. Тому саме розробка технологічного циклу контрольної діяльності, обумовлення процедур, вибір об'єктів та суб'єктів – необхідна умова ефективності контрольних процедур.

Сьогодні більшість науковців (В.І.Маслов, Ю.М.Швалб, Г.В.Єльнікова, В.С.Пікельна та ін.) схиляються до думки, що контрольні-оцінювальні процедури у навчальному закладі містять елементи дослідницької діяльності. Ще зовсім недавно контроль пропагувався лише у формі перевірки, яка складалась з трьох етапів: вибір об'єкта, зіставлення результатів зі стандартами (переважно власними) та формулювання висновків про результати. Все ж у навчальному закладі слово «контроль» переважно приписувався лише до діяльності вчителя. Тому в актах перевірок чи при вивченні стану викладання предметів здебільшого в описовій формі подавалися результати педагогічної діяльності кожного вчителя. Однак впровадження Орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів яскраво підкреслило зміну структурно-функціонального підходу до оцінювання педагогічних явищ на системно-діяльнісний. Тобто, нині важливим є не тільки як ефективно працює той чи інший вчитель, а як реалізується у школі певний напрямок освітньої діяльності, як сприяє діюча система школи якості педагогічної діяльності у різних напрямках. Тому можна сферу внутрішкільного контролю чітко розділити на дві складові: контроль якості освітньої діяльності та контроль якості праці суто педагогічних працівників (у плані атестації кадрів).

Відтак алгоритм контролю в загальноосвітньому навчальному закладі можна представити такими кроками.

Модуль 1. Організаційно-установчий

1.1. **Вибір об'єкта контролю** (наприклад, функціонування предметних гуртків у навчальному закладі).

2.1. **Відбір суб'єктів контролю** (створення експертної групи або делегування контрольних повноважень окремій особі, наприклад, заступнику з виховної роботи чи рішення керівника – самому вивчити це питання).

3.1. **Встановлення цілей контролю** (наприклад, вивчити доцільність функціонування предметних гуртків, оцінити їх ефективність, ступінь впливу їх

на розширення знань з того чи іншого навчального предмета та виміряти ступінь задоволення учнів якістю предметних гуртків).

4.1. **Вивчення нормативно-правових основ питання, яке досліджується** (Закон України «Про освіту», Положення про загальноосвітній навчальний заклад, Типові правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників навчально-виховних закладів системи Міністерства освіти України).

5.1. **Підбір літератури та опрацювання теоретичного матеріалу з окресленого питання** (Гурток – основна традиційна форма реалізації змісту позашкільної освіти і виховання учнів як у процесі вивчення окремого предмета чи їх сукупності, так і різноманітних інтегрованих курсів у межах навчальних програм, затверджених МОН України, регіональних та авторських програм. Гурток – специфічна спільність дітей та учнівської молоді, яка ґрунтується, насамперед на добровільності, спільності інтересів, спрямованості на певний вид навчальної чи практичної діяльності; середовище, де забезпечуються умови інтелектуального, духовного і фізичного розвитку дітей, реалізації їхнього творчого потенціалу та створюються комфортні умови соціальної адаптації до умов реального життя [Ізотова А., Квадріціус С., Квадріціус Л. Моніторинг якості навчання // Завуч. – 2006. – №7. – С.10-14])

Література:

1. Гуртки плекання української мови як інноваційна форма роботи//Школа. – 2007. – №11. – с.38-49.

2. Омелян В. Організація дослідницько-експериментальної роботи в гуртках еколого-натуралістичного спрямування // Рідна школа. – 2008. – липень-серпень. – С.40-41.

3. Совенко Л. Методичні інновації в роботі керівників гуртків //Директор школи. – 2007. – №1. – с.55-57.

4. Вербицький В. Проектна форма навчання і виховання у загальноосвітніх навчальних закладах освіти еколого-натуралістичного напрямку. Проблеми та шляхи їх вирішення. (На допомогу вчителям біології, хімії, географії, керівникам гуртків екологічного спрямування, методистам позашкільних закладів) // Рідна школа. – 2007. – Березень. –С.35-48.

5. Третяк Т.М. Робота в гуртках – джерело дитячої творчості //Обдарована дитина. – 1999. – №5. – С.38-42.

1.6. **Розробка критеріїв оцінювання роботи предметних гуртків.**

Таблиця 16

Модель критеріїв оцінювання діяльності предметних гуртів

№ з/п	Показники діяльності	Вагомість показника	Максимальна оцінка
1.	Добровільний набір учнів у гуртки		
2.	Наповненість гуртків		
3.	Якість планування (врахування запитів учнів)		
4.	Дослідницька діяльність		
5.	Пропаганда діяльності гуртків		
6.	Використання інновацій		
7.	Задоволеність учнів гуртковою роботою		

8.	Дозування матеріалу на заняттях		
----	---------------------------------	--	--

1.7. Пошук та укладання інструментарію для діагностування ефективності педагогічних явищ та процесів (відбір анкет, тестів, укладання опитувальників).

Приклад анкети

для вивчення питання задоволення особистих потреб учнів в різних формах позаурочної навчально-виховної роботи

Інструкція. *Випишіть на листочку відповіді на запитання – так або ні за зразком: 1-так, 2-ні. Відповідь на восьме питання сформулюйте довільно.*

- 1) Чи запитували Вас коли-небудь у школі про те, в яких гуртках ви б хотіли займатись?
а) так; б) ні.
- 2) Чи задоволені Ви тією кількістю гуртків, факультативів, секцій, які є у Вашій школі?
а) так; б) ні.
- 3) Чи берете Ви участь в одному з гуртків (секції, факультативних заняття)?
а) так; б) ні.
- 4) Чи з власної волі Ви обрали гурток (секцію, факультативне заняття)?
а) так; б) ні.
- 5) Чи задовольняє Вас робота гуртків (секцій, факультативів)?
а) так; б) ні.
- 6) Чи можна у школі, на Вашу думку, обійтись без різних форм позаурочної роботи?
а) так; б) ні.
- 7) Чи є у Вас бажання займатись у гуртку (секції, факультативі), яких немає у Вашій школі?
а) так; б) ні.
- 8) Напишіть, які, на Вашу думку, гуртки (секції, факультативи) необхідно організувати у школі для задоволення учнівських потреб _____.
- 9) Оцініть роботу гуртків, секцій, факультативів, які діють у школі за 12-бальною системою _____

Оцінювання анкети. За всі відповіді питань з першого по сьоме – 7 балів. За кожну відповідь “ні” знімається 0,5 бали. Спочатку бали обчислюються по кожному учаснику анкетування. Потім кількість балів додаються і діляться на кількість учасників. Таким чином ми отримуємо середнє арифметичне показника. Відповіді на питання №8, №9 експерти оцінюють довільно.

1.8. Обумовлення технологічних кроків контролю.

1.9. Підготовка розпорядчих документів про початок контролю визначених об'єктів (наказ по школі, усна вказівка, програма контрольно-оцінювальної діяльності).

Модуль 2. Психолого-корекційний

2.1. **Нарада експертів, залучених до контролю.** Ознайомлення з технологічними аспектами контролю. Налаштування експертів на позитивно-підтримуюче ставлення до вчителів, діяльність яких буде піддаватись контролю.

2.2. **Ознайомлення експертів з основними принципами та правилами здійснення контрольної-оцінювальної діяльності** (наприклад, встановлення таких принципів: неупередженості, права вчителя на самооцінку, позитивного налаштування, етичності процедур, врахування практичного досвіду вчителя тощо).

2.3. Обговорення форм, методів та засобів контролю. Формування правил етичності контрольних процедур.

2.4. Індивідуальні бесіди з вчителями. Налаштування їх на позитивне ставлення до контролю.

2.5. Розробка інструкцій для експертів, які будуть проводити вимірювальні процедури.

2.6. Ознайомлення вчителів з правами та обов'язками під час контролю.

2.7. Передбачення механізмів апеляції в разі незгоди з висновками експертів.

2.8. Оприлюднення цілей контролю та методики здійснення контрольної-оцінювальної діяльності.

2.9. Зустріч з учнями та налаштування їх ефективно на роботу з експертами.

Модуль 3. Діяльнісно-технологічний

3.1. **Аналіз доцільності та систематичності функціонування педагогічних об'єктів** (наприклад, розкладу занять гуртків, їх систематичність проведення).

3.2. **Вибір одиниць вимірювання** (5-бальна, 20-бальна, 100-бальна шкала оцінювання).

3.3. **Діагностування ефективності педагогічних об'єктів** (анкетування, тестування, опитування).

3.4. **Спостереження за функціонуванням педагогічних об'єктів** (відвідування занять, гуртків).

3.5. **Формалізація отриманих показників** (аналіз результатів анкетування, отримання кількісних оцінок та виведення підсумкових).

3.6. **Укладання узагальнюючих таблиць для порівняння діагностичних даних** (таблиці щодо результатів анкетування задоволеності учнів предметними гуртками).

3.7. **Колективна експертна оцінка отриманих даних контролю** (формування експертних висновків про позитивні тенденції розвитку педагогічних об'єктів та відхилення).

Модуль 4. Узагальнюючо-корекційний

4.1. **Збір результатів самоконтролю учасників навчально-виховного процесу** (наприклад, кожен вчитель, керівник гуртка подає таблиці самооцінки своєї педагогічної діяльності).

4.2. *Аналіз отриманих даних з кожним вчителем зокрема на основі результатів самоконтролю* (індивідуальна бесіда з вчителем про виявлені позитивні та негативні показники діяльності).

4.3. *Зіставлення результатів самоконтролю із зовнішньою експертною оцінкою* (виявлення показників, які збігаються та встановлення причин несумісності кількісних оцінок).

4.4. *Обговорення та аргументування остаточних оцінок контролю* (обираються лише ці оцінки, з якими згодні експерти і кожен вчитель зокрема).

4.5. *Встановлення суперечливих оцінок та оціночних суджень* (у вчителя можуть бути свої погляди на категоричність окремих оцінок при наявності конкретних аргументів).

4.6. *Формування списку виявлених відхилень та їх сортування по важливості впливу на навчально-виховний процес* (тобто, встановлення відхилень припустимих та неприпустимих).

4.7. *Прийняття остаточних експертних висновків щодо стану педагогічного об'єкта з кількісними та якісними оцінками* (бажано, щоб висновки мали письмове оформлення та були підписаними членами експертної групи або адміністратором навчального закладу).

4.8. *Розробка заходів щодо подолання відхилень у навчально-виховному процесі* (кількість заходів обумовлюється складністю та важливістю відхилень, однак якщо відхилення не є системними і викликані об'єктивними разовими причинами, заходи по них можуть не прийматись; наприклад, в день відвідування експертом гуртка через хворобу були відсутні учні тощо).

Модуль 5. Прогностично-регулюючий

5.1. *Побудова прогнозу щодо подальшої поведінки розвитку педагогічного об'єкта* (прогноз може бути зроблено емпіричним шляхом, однак необхідно його зафіксувати).

5.2. *Проміжні діагностичні процедури щодо можливих повторень виявлених відхилень* (повторні окремі спостереження, анкетування, опитування для об'єктів, в яких були виявлені найбільш системні відхилення).

5.3. *Реалізація намічених заходів щодо анулювання найбільш складних відхилень, посилення уваги до цих об'єктів та відповідних суб'єктів* (наприклад, якщо лише в одного вчителя засідання гуртка не є ефективними і учні не хочуть відвідувати його, то більшість заходів повинні бути присвячені саме цьому предметному гуртку).

5.4. *Стимулювання вчителів, в яких виявлені під час контрольної оцінювальної діяльності позитивні оцінки та прогресивний педагогічний досвід* (можливі усні подяки, подяки із занесенням в трудові книжки, матеріальні подарунки тощо).

5.5. *Визначення кінцевого терміну, в якому питання буде на контролі.*

5.6. *Зняття питання з контролю.*

5.7. *Оцінка роботи експертів. Обговорення прорахунків та позитивних результатів* (заохочувати можна не тільки педагогів, які пройшли контрольні процедури, але й експертів, які виявили добросовісне та принципове ставлення до контролю).

5.8. Врахування здобутого досвіду оцінювання педагогічного об'єкта у плануванні навчально-виховного процесу.